

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Virginijus Gasiliūnas: „Geros knygos yra kaip geri gyvenime sutikti žmonės“

2014-01-07

ŽURNALAS: Kelionė su Bernardinai.lt

TEMA: Literatūra

AUTORIUS: Antanas Šimkus

DATA: 2014-01

Virginijus Gasiliūnas žinomas kaip literatūrologas, buvęs radijo žurnalistas, nenuilstantis filologinių įdomybių ieškotojas, šiuo metu besidarbuojantis Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Taip pat ir tinklaraščio „Šis tas apie šį tą“ autorius, kuriame jau daugiau nei 600 įrašų apie daugybę dalykų, vienaip ar kitaip susijusių jei ne su literatūros, tai su kultūros istorija ar nūdienu.

Praėjusių metų pabaigoje Virginijus Gasiliūnas apdovanotas Vytauto Kubiliaus premija „už literatūros istorijos ir kasdienio jos gyvenimo kritinę refleksiją asmeniniame tinklaraštyje“. Pakalbinome literatūrologą jau švenčių šurmuliui nurimus ir apie šį, ir apie tą...

Kaip atsirado noras pasukti į literatūros lankas? Kas Jums labiausiai tokioje humanitarinėje veikloje patinka?

Kartą manęs klausė: „Kaipgi jūs save apibūdintumėte?“ Ir aš atsakiau, kad nieko geresnio kaip „Virginijus Gasiliūnas“ nesugalvoju.

Universiteto laikais buvau vadinamas poetu, po jų tapau redaktoriumi, dar vėliau – jau žurnalistas, nes visus, kurie dirba radijuje, vadina žurnalistais. Kai pradėjau dirbti Lietuvių literatūros ir tautosakos institute, išdygo apibūdinimai literatūrologas, literatūros kritikas.

Dabar mano pareigos – bibliotekininkas, nors kai kas vadina tinklaraštininku. Tada ir pagalvoju, kad esu Gasiliūnas, ir tiek. Profesija tokia. (šypsosi)

O kaip nutiko, kad po universiteto atsitraukėte nuo poezijos ir pasukote kitais keliais?

Jei jau poetas, tai gal ir palyginimas tiks – buvo, buvo ta poezija, ir išgaravo. Kartais vienaip apie tai pagalvoju, kartais kitaip. Viskas tarsi baigėsi tada, kai gimė pirmas

sūnus... Atsirado kuo rūpintis.

Aš niekada nebuvo planingas žmogus ir negyvenu etapais: dabar neberašysiu to, rašysiu tą. Tiesiog turi būti įdomu gyventi ir bent šiek tiek matyti prasmės to, ką darai. O ką darai, visai nebesvarbu, man atrodo.

Pakalbėkime apie Jūsų darbą. Tenka krapštytis prie rankraščių, tyrinėti raidelę po raidelės. Daugelis nuo tokios veiklos vilku kauktų... Kaip įsisukote į tokį bendravimą su archyvais? Ar jums ten nenuobodu?

Man sekėsi. Baigęs universitetą nuėjau dirbti į „Vagos“ leidyklą. Pradžioj papuoliau į Muzikologijos ir teatrologijos redakciją. Paskui patekau į Šiuolaikinės prozos redakciją. Ten dirbant reikėjo bendrauti su gyvaisiais rašytojais, ir vis sukirbėdavo mintis, kad man labiau patiktų bendrauti su mirusiais. Paskui viskas susiklostė taip, kad perėjau dirbti į Palikimo redakciją, kur buvo rengiamos spaudai jau mirusiųjų knygos.

O Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vėl –ėjau,ėjau ir atėjau iki rankraštyno, kur absoliuti dauguma rankraščių – jau mirusių žmonių. Žodžiu, tokia kultūrinė nekrofilija, bet nemanau, kad čia kas nors tokio blogo.

Kaip aš ten jaučiuosi? Labai keistai.

Pirmas dalykas, bene įdomiausi dalykai yra tie, kurie dažniausiai įvardijami kaip „varia“. Ne straipsniai, ne eilėraščiai, ne dokumentai, o – nei šis, nei tas. Būna pačių įvairiausių, įdomiausių dalykų, kurie suteikia galimybę per visišką smulkmenas pajusti tai, kas buvo prieš šimtą metų ar prieš dar daugiau.

Vienas pavyzdėlis: Lietuvių literatūros ir tautosakos institute yra saugomas visas Jono Basanavičiaus archyvas. Basanavičius buvo kaupikų kaupikas, nieko neišmesdavo. Kai jis su Martynu Yču plaukė į Ameriką rinkti aukų Tautos namams, plaukė visai neblogu laivu, ir per pusryčius, pietus ir vakarienę kasdien gaudavo po spausdintą meniu. Ir jis tuos meniu išsaugojo, vežiojosi po visą Ameriką, kol rinko pinigų, parsivežė čia – atgal. Ir dabar, jeigu kas norėtų sužinoti, ką galėjo valgyti Basanavičius, plaukdamas į Ameriką, gali.

Arba Mečislovo Davainio-Silvestraičio kaupti traukinių bilietėliai, dar kas nors. Tos smulkmenos yra iškalbingos. Mes įpratę, kad istorija yra tai, kas surašyta istorijos vadovėliuose, visokie reikšmingi įvykiai. O kad pajustum buvusį gyvenimą, reikia visai ko kito. Smulkmenų, kurios kalbėtų. Ir dažniausiai prakalba tikrai smulkmenos. Žinoma, turbūt reikia, kad tokie dalykai patiktų. Man tokie dalykai patinka.

Tarkim, perskaityt, regis, neperskaitomą žodį. Suprantu, kad absoliučiai daugumai žmonių tokie dalykai nesuvokiami – skaityti neįskaitomus žodžius, kitus to žmogaus tekstus, išsiaiškinti, kokia raidė, kaip rašoma – vienur žmogus rašo skubėdamas, kitur dailyraščiu, trečiur – tik jam viena suprantamai pasižymėta... Kai perskaitai sunkiai perskaitomą tekstą, jauties lyg darbą nudirbę.

Kokia tokio krapštymosi varomoji jėga?

Rast ką nors įdomaus – ar ant popieriuko prieš šimtą metų užrašyta, ar užrašyta ant Vilniaus sienos, ar dar kur nors.

Važiuodamas iš ryto devyniolikto maršruto troleibusu nuo Pašilaičių iki darbo, užtrunku pusvalandį. Įlipu, išsitraukiu iš kuprinės „Literatūrą ir meną“, „Nemuną“ ar kitą kokią laikraštį ar žurnalą, jau tapusį įdomu, tai yra ne naujesnį negu penkerių metų, ir skaitau. Tai irgi jau savotiški archyvai. Ten irgi visokių prisimintinų dalykų galima aptikti. Sudominančių dalykų galima rasti visur.

Tarkim, reklamos stendas, esantis prie Antakalnio ir Būgos gatvių sankryžos. Jo vietoje anksčiau buvo didelė liepa. Ją nupjovė. Priėjęs žiūrėjau žiūrėjau, tarsi niekas neišpuvė. Galvojau, iškas ir pasodins kitą medį... O jo vietoje išaugo stendas, ant kurio prieš Naujuosius buvo užmautas didelis didelis „Lays“ traškučių maišelis – reklama. Vietoj liepos, sodintos maždaug tuo metu, kai statyti Vileišių rūmai, jai greičiausiai buvo arti šimto metų.

Paties tinklaraštyje jau daugiau negu 600 įrašų. Juk reikia laiko parašyti?

Ne. Pačiam įrašui pusvalandžio gana, tarkim, užuot „Panoramą“ žiūrėjęs ir nieko naujo nesužinojęs, klaviatūrą pamaigai. Tie teksteliai juk neilgi. Įrašas pirmiausia galvoj susidėsto. Ten susikaupia medžiaga. Mėži, mėži po truputį, arba staigiai. Tarkim, įrašas, kuriame susieju nuotrauką su Bułhako mintim, kad Vilnius kaip kaimas, nes Alumnato kieme – gėlių darželis dar 1958 metais buvo auginamas. Viskas gerai, bet... Kadangi man iš principo nepatinka palikt žmones be vardų, tik su inicialu, pirmąją vardo raidę, tai pradėjau knist ir atknisau fotografą, apie kurį net Margarita Matulytė nieko nežinojo, tokio Vilnių fotografavusio žmogaus nebuvo girdėjusi. Taip ir vyksta.

Kai nemiegi, ta galva veikia. „Tai tu negalvok!“ Na, negali žmogus negalvoti. Galva pati veikia.

O, sakykim, iki tinklaraščio... Ar buvo kas nors - dienoraštis ar panašiai?

Iki tinklaraščio buvo radijas. Kas savaitę turi pakalbinti žmogų, parengt laidą. Tai, kas tau papildomai dar dingteli, begalvojant, ką kalbinsi ir taip toliau, dažnai tai kaip nors įterpi į kokią klausimą, ir viskas gerai. Įdedi į tą klausimą savo mintigalį. O paskui, kai nebelieka klausimų, labai keista. Vis tiek norisi dar kažko, ne tik to tiesioginio darbo, už kurį mokama alga.

Kalbant apie „radijo epochą“ - ji natūraliai pasibaigė?

Ir taip, ir ne. Pirmiausia dėl natūralumo: kadangi tai ne pagrindinis darbas, turi būti įdomu ir teikti malonumą. O po ketverių metų – pradžioj po „Literatūros akiračius“ kas savaitę, paskui dar prisidėjo „Atodangos“ tiesiog pajutau, kad – pirma, *pavarganusibodo*, antra – pradėdu daryti iš reikalo. O, mano supratimu, kalbinti žmones iš reikalo truputį nepadoru, lyg koks išnaudotojas būtum.

O jei pakalbėtume apie santykį su kalbinamu žmogumi. Pirmąsyk Jus išvydau viešėdamas pas Valdemarą Kukulą namuose, kalbinote jį radijo laidai. Tada aš taip supratau, kad esate bičiuliai. Kiek svarbu, kad tas santykis su žmogumi pačiam būtų bičiuliškas?

Pirmiausia bent minimaliai tau turi būti įdomi to žmogaus kūryba. O dėl kalbinimo – tiesiog bendrauji: man iš principo nepatinka, kai pažįstami žmonės, bendraamžiai pradeda (atseit čia dabar bus interviu) kreiptis vienam į kitą „jūs“. Ir nuo to prasideda *falšas*.

Į Valdą kreipdavausi – „Pats, Valdai“, į Juozą Aputį – „Jūs, Juozai“, į Alfonsą Bieliauską – „Jūs, rašytojau“. Tiesiog – koks yra santykis, toks jis ir turi būti. Bus blogai, jei per pokalbį bandysi suvaidinti „reikiamą“ santykį. Vienam vienaip, kitam kitaip formuluoji klausimus. Jeigu bent kiek įdomu, jeigu tikrai nori išgirsti atsakymus į savo klausimėlius. Tai turi būti tikra. Kitaip – geriau nesiimt, nieko doro neišeis.

O ar Pats galėtumėte įvardyti literatūros žmones, su kuriais jaučiatės geriausiai – tokia gentinė ar gimininė dvasinė priklausomybė... Yra tokių?

Paminėjai Valdą, tai prisiminiau: jis, regis, 1991 metais buvo parengęs „Literatūrai ir menui“ labai galingą pokalbių ciklą „Visuomenė ir rašytojas“ – nuo Juozo Macevičiaus iki Aido Marčėno, suskirstė literatūrinėmis kartomis, parašė įvadás. Ir įvade į pokalbį su Henriku Čigriejum jis pradeda svarstyti, kad rengdamas klausimus savo bendraamžiui Vaidotui Dauniui jautėsi nuo jo toliau nei ruošdamas klausimus Čigriejui, kuris yra daugmaž tėvų amžiaus. Absoliučiai sutinku. Lemia ne biologinis amžius, o kažkas visiškai kita. Su savo kai kuriais bendraamžiais visiškai nesusišneku, nors iš pusės žodžio susišnekėdavom su Juozu Apučiu ar susikalbam su Čigriejum, kuris yra 1934-ųjų gimimo, kaip ir mano tėvas. Ne tai lemia: kažkokia sankloda ar dar kas. Nežinau. Juk svarbiau susikalbėti dėl pasaulio suvokimo, dėl principų, dėl požiūrio į žmogų, dėl to, kas leistina, kas neleistina. Net nesišnekėdami dažnai žmonės jaučia, ar ras bendrą kalbą, ar ne, svarbu ne amžius, o, skambiai tariant, vertybės. Ir taip susiklosto kažkas tokio, ką galima pavadinti mažutėm bendruomenėm.

Prisimenant dar Valdemarą Kukulą (jis - ir pirmosios V. Kubiliaus premijos laureatas). Jis ne vienam žmogui apie jo kūrybą buvo pasakęs ar parašęs toki ar kitoki kritinį žodelį. O pats kaip - ar vertini šiuolaikinius kūrėjus?

Dėl rašytojų – aš vis dėlto dažnokai prikandu liežuvį. Jei kas labai knaisiotūsi po tą mano tinklaraštį, teaptiktų pasiūlymą tik vienam rašytojui „apsiškiti trim eilėm“, bet ne dėl kūrybos, dėl kitko.

O Valdas turėjo drąsos įvardyti – „poetas, kurio pavardės neminiu“. Tai yra ne tą asmenį įžeidžiantis apibūdinimas, o Valdo pozicijos raiška. Kitas gali visai kitaip žiūrėti. Tai yra gerai. Mes per daug vieni kitus „politikorektiškai“ mylim. Nesakau, kad reikia nusiristi iki nederamo lygio, bet poziciją turėti reikia.

Ar yra autorių, knygų, prie kurių kas kartą grįžti?

Visko nebeskaitau. Kokį gabaliuką. Kokią Homero „Odisejos“ ištrauką, Antano Dambrausko verstą. Vienos giesmės užtenka. Marcelio Prousto ką nors iš „Svano pusės“ ankstesniojo leidimo. Kai visos išėjo, jų nebeįveikiau, bet „Svano pusė“ buvo kažkas tokio.

Man nuostabus Thomo Manno romanas „Juozapas ir jo broliai“. Antanas Gailius yra išvertęs taip, kad girdi lyg koki bibliinį kalbos bangavimą, – kaip poetas išvertė. Kiti

sako: „O, šitokia storybė! Keli tomai...“ O aš atsimenu, kokia palaima buvo, ir net per maža atrodė.

Vis pasiimu ir paskaitau Vytauto Bložės „Polifonijas“. Labai juokinga, ant tos knygos yra paišeliu, kai tik nusipirkęs perskaičiau, užrašyta: „Štai tokia ir turi būti poezija.“ Taigi, vis išsitraukiu ir paskaitau.

Dažnai knygas tiesiog prisimenu. Pasakysiu visiškai banaliai: geros knygos yra kaip geri gyvenime sutikti žmonės. Kartkartėmis juos paprasčiausiai malonu prisiminti. Banalu, bet teisybė. Jeigu turi progą, dar šnekteli, o jei nėra progos susitikti, tai prisiminti.

O naujų pažinčių su knygom pastaraisiais metais ar atsiranda, ar nustebino kas nors? Ar buvo atradimų, tarkim, 2013-aisiais?

Iš šių metų – savotiškai bijojau ir paskui labai džiaugiausi, kad Henrikas Algis Čigriejus išleido rinktinę, kur sudėjo poeziją ir prozą. Kadangi viskas šalia, dar kartą įsitikini – vienas pasaulis, ir ten taip gražiai viskas sugula... Neatsimenu kitos tokios *dvižanrės* knygos.

Dar patiko Eglės Gudonytės romanas „Karta nuo Sibiro“. Yra ir silpnų vietų, ypač, kur autorė bando kalbėti savo balsu ir ima ne pasakoti, o samprotauti. Tačiau kur ji įsijaučia perpasakoti tai, ką jautė motina vaikystėje – būtent ten, kur nesileidžia į jokių svarstymus, tiesiog pasakoja, mano supratimu, labai stipru.

Yra daug tų knygų...

Esu Gytį Norvilą apskelbęs kaip be galo talentingą ir jėgingą kūrėją. Kartais negali įrodyti, o jauti, kad yra jėga – už žodžių slypi daugiau. Kartais – tarsi teisingai ir išradingai sudėlioti žodžiai, bet *tik* žodžiai.

Vargu ar kas gali būti neginčijamai įrodoma kalbant apie literatūrą.

Įrodoma - ne, bet rodoma turbūt galėtų būti?

Bent jau įvardijama, kad kas nors tai jaučia. Bent tiek.

Grįžtant prie tinklaraščio. Kiek jis tęsis? Ar jį rašyti vis dar taip pat įdomu, kaip ir pradžioje?

Tinklaraštis prasidėjo nuo to, kad galvoje visko pilna, norisi rašyti, o bijau. Kiek esu recenzijų prižadėjęs ir nepabaigęs, nors galvoje jos buvo „liuksusinės“. Tad pasakiau sau: „Bent užfiksuok ką nors.“

Kol kas fiksuoju. O kaip bus, nežinau, neplanuoju.

Jei jau paskyrė Vytauto Kubiliaus premiją, ar turiu kaip anais laikais stoti prie tribūnos ir pasižadėti: „Įsipareigoju siekti dar geresnių rezultatų“? Ne. Viskas turi vykti savaime.

